

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» // Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004: Пер. з англ. / За ред. С.Ф.Голова. К., 2004. 2. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб., К., 2004. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Затв. Міністерством фінансів України 20.10.1999 р. № 246. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затв. Міністерством фінансів України 31.12.1999 р. № 318. 5. Положення про порядок уцінки і реалізації залежаної продукції з групи товарів широкого вжитку, продукції виробничо-технічного призначення і надлишку товарно-матеріальних цінностей. Затв. Міністерством економіки України, Міністерством фінансів України 15.12.1999 р. № 149 / 300. 6. Указ Президента України. Про застосування міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів «ІНКОТЕРМС». Вид. 01.10.1994 р. № 567/94. 7. Дональд И. Кизо, Джерри Ж. Вейгант, Терри Д. Уорфилд. Финансовый учет. 10-е изд. Ч. I: Пер. с англ., Бишкек, 2001. 8. Inventory Chicanery Tempts More Films, Fools More Auditors. The Wall Street Journal. December 2002 p. A1.

УДК 657.471.122

О. М. Чабанюк

ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ НА ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПУТІВОК У САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Розглядаються проблеми методики та організації внутрішнього контролю витрат санаторно-курортних установ з урахуванням особливостей їх функціонування. Пропонується порядок здійснення контролю витрат на формування путівок з надання санаторно-курортних послуг.

Here we consider the problems of resorts cost accounting with the species of their activity. Also we offer reflected on accounts productional cost resort services of accounting.

Рекреаційна галузь належить до соціально-орієнтованого суб'єкта ринкової економіки і має на меті повне задоволення рекреаційних потреб усіх верств населення.

Орієнтація економіки України на розвиток ринкових відносин передбачає створення умов формування середовища функціонування нових організаційних форм господарювання. Підприємства будь-якої організаційної структури (СТОВ, ВАТ, ЗАТ тощо) мають своє внутрішнє і зовнішнє середовище (оточення). Зовнішнє середовище формується під впливом таких чинників, як економічна (ринкова) кон'юнктура, державна економічна політика, взаємовідносини з постачальниками різного виду ресурсів і бізнес-послуг, конкурентами, банками й іншими суб'єктами господарювання, з якими підприємство вступає в безпосередні стосунки в процесі свого функціонування для досягнення конкурентної переваги [6]. На формування внутрішнього середовища підприємств впливають організаційні і технологічні чинники. Ефективний розвиток підприємств різних форм власності залежить від загального (системного) впливу обох сфер чинників на проміжні і кінцеві результати господарської діяльності.

При оцінюванні фінансових і господарських результатів діяльності санаторно-курортних організацій потрібно виходити з того, що ефективність їх роботи залежить від взаємопов'язаних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, тому слід розмежувати внутрішній і зовнішній контроль.

Питанням програмування та планування контрольної перевірки значну увагу приділяють українські вчені Я. А. Гончарук, А. Г. Загородній, В. С. Рудницький, Б. Ф. Усач [1, 4, 8]. Однак їхні дослідження спрямовані на вирішення проблем планування внутрішнього і зовнішнього контролю на виробничих підприємствах. Разом з тим, санаторно-курортним організаціям характерні певні особливості господарювання, пов'язані з наданням санаторно-курортних послуг, що має свій вплив на організацію контролю. Отже, наше дослідження є актуальним.

Функціонування санаторно-курортних організацій пов'язане з певним переліком особливостей організації облікових робіт. Це підвищує необхідність розвитку як зовнішнього, так і внутрішнього контролю. У сучасних умовах господарювання збільшилася кількість санаторно-курортних організацій, які укладають договори на послуги з аудиторськими фірмами. Це стосується не лише закритих і відкритих акціонерних товариств, звітність яких підлягає обов'язковому аудиту. Такі договори укладають санаторно-курортні організації різних форм власності та відомчого підпорядкування. При укладанні договору з аудиторською фірмою керівництво санаторію передбачає знизити ризики в бухгалтерському та податковому обліку. Водночас зростає довіра до аудиторських фірм з точки зору їх професійності. Крім того, незалежно від виду аудиту (обов'язків або добровільний) витрати на його проведення включають до складу витрат як у бухгалтерському, так і в податковому обліку.

На жаль, у санаторно-курортних організаціях внутрішній контроль не набув широкого застосування. Тому ми розглянемо важливі, але недостатньо вивчені аспекти саме внутрішнього контролю. Аналіз статистичних даних показує, що динаміка показників як загальних захворювань, так і за окремими хворобами має негативну тенденцію. Рівень захворюваності визначається діленням числа хворих з уперше встановленим діагнозом на середньорічну кількість постійного населення. Внутрішній контроль витрат, які формують собівартість санаторно-курортної путівки, є складним і відповідальним аспектом внутрішнього контролера. При цьому необхідні глибокі знання галузевих особливостей функціонування санаторію, специфіки бухгалтерського та податкового обліку, оперативності рішень, які приймаються при здійсненні контролю. Відповідальність полягає в правильності формування витрат санаторію з надання санаторно-курортних послуг, що впливає на величину прибутку та правильність визначення податку на прибуток. Неточності при формуванні витрат санаторію можуть спричинити проблеми при перевірці зовнішніми аудиторами та податковою інспекцією, оскільки штрафні санкції, що встановлюються останніми, вилучають кошти з обороту санаторію. Якщо зовнішній аудитор допустився помилок при перевірці, то вони в деяких випадках

можуть залишатися без наслідків. А суттєві помилки працівника внутрішнього контролю можуть призвести до значних фінансових санкцій.

Господарська діяльність санаторно-курортних організацій дуже складна. Основним видом діяльності є послуги з лікування, відпочинку та рекреації. Надання їх оформляється бланками суворої звітності (санаторно-курортна путівка, путівка, курсівка). До послуг за путівкою включаються: проживання, курортне лікування, дієтичне харчування, організація санаторно-курортного обслуговування.

У санаторії функціонують допоміжні та обслуговуючі господарства (підрозділи), кожне з яких є самостійною ланкою з певними напрямками розвитку. Розвиток супутніх і допоміжних послуг забезпечує отримання додаткового доходу, поліпшення відпочинку й лікування.

При проведенні внутрішнього контролю необхідно враховувати всі особливості структури та функціонування санаторно-курортної організації. Типова структура санаторію має такі складові: приймальне відділення; спальний (житловий) комплекс; лікувальний комплекс (фізіобальнеолікарня); блок харчування; курортний зал з бібліотекою; садово-паркова зона з кліматопавільйонами, спортивними й ігровими майданчиками і теренкуром; адміністративно-господарський блок. Залежно від місцевих умов у типовій структурі можуть бути ті чи інші зміни.

Багаторічний світовий і власний досвід показав, що спеціалізація санаторіїв за певним медичним профілем є найефективнішою як з медичної, так і з економічної точки зору. Це дає можливість забезпечити санаторний заклад відповідними фахівцями, налагодити постійні контакти з профільними медичними центрами і відповідними вченими-консультантами, обладнати спеціальні кабінети й лабораторії сучасною діагностичною та лікувальною апаратурою, влаштувати загальнокурортні і лікувально-діагностичні центри й лабораторії, що підвищує якість лікування. Відповідна профілізація важлива і з точки зору контролю за витратами санаторію, оскільки обліково-аналітичний персонал набуває певного досвіду. Оптимальним рівнем якості санаторно-курортного обслуговування є максимальне підвищення результатів ефективності лікування, що неможливе без добре налагодженого контролю за рівнем витрат санаторію.

Програма внутрішнього контролю витрат на формування собівартості путівки може включати такі аспекти:

1. Перевірка правильності планування рівня витрат за калькуляційними статтями путівок за їх вартістю залежно від надаваних послуг. Відомо, що до вартості путівок, крім лікувальних послуг, включаються витрати на проживання та харчування. Тому від комфортабельності номерів у спальних корпусах залежить вартість путівок, навіть при однаковій кількості процедур. Крім того, вартість путівки збільшуватиме посилене харчування, навіть при однаковій комфортабельності номерів. Тому внутрішньому контролеру потрібно звертати увагу на процес формування витрат на харчування та проживання. Дуже важливо вивчити процес формування собівартості дитячих і пільгових путівок, що

реалізуються зі знижками. Якщо продажні ціни на аналогічні путівки відрізняються, то це може відбуватися не лише внаслідок зниження запланованого рівня рентабельності, але й зміни питомої ваги витрат. Разом з тим, за деякими статтями калькуляції, наприклад харчування, необхідний строгий контроль, оскільки економія тут не допустима. Відхилення в продажних цінах путівок аналогічних видів слід проаналізувати з точки зору обґрунтованості формування витрат. Для документування цієї перевірки, розрахунку втрачених доходів, виявлення причин відхилень за розміром знижок, що надаються покупцям, можуть складатися відомості.

2. Перевірка правильності включення витрат на оплату праці. При плануванні цієї перевірки необхідно керуватися вимогами трудового законодавства України. Зокрема, варто дослідити такі складові, як вивчення: колективного договору на предмет виконання умов оплати праці; трудових контрактів щодо відповідності виплат винагород; порядку табелювання обліку робочого часу як у звичайні, так і в святкові дні; правил внутрішнього розпорядку санаторію; обґрунтованості виплат премій і доплат; переліку послуг, які надає санаторій своїм працівникам; правильності застосування типових форм з обліку робочого часу та розрахунків з персоналом; правильності облікових записів на рахунках бухгалтерського обліку з нарахування заробітної плати та інших виплат; правильності утримань із заробітної плати та нарахувань на соціальні заходи.

3. Перевірка правильності витрат на харчування. Санаторно-курортна організація при складанні меню користується збірниками рецептур або рецептур для дієтичного харчування на підприємствах громадського харчування. Питома вага витрат на дієтичне харчування в санаторно-курортних організаціях відрізняється, що пояснюється напрямком у лікуванні, вартістю медичних процедур і кількістю наданих тощо.

Для приготування страв повинні бути затверджені технологічні карти. Розробляються вони шеф-кухарем і є обов'язковими для всіх страв, що подаються пацієнтам. Шеф-кухар складає план-меню з урахуванням можливості вибору страв пацієнтом та номера його дієти. На підставі плану-меню розробляється щоденне меню-розкладка, на основі якої бухгалтер проводить щоденний контроль за рухом продуктів і сировини, тобто фактичний контроль за витратами на харчування. Крім того, може бути складене зведене меню за кількістю страв, що підвищує рівень контролю. Для перевірки обґрунтованості витрат на харчування можна скласти відомість їх оперативного обліку. При перевірці витрат на харчування потрібно порівняти показники цієї відомості, довідок повернення продуктів з їдальні на склад і кухню та меню-розкладки з даними про рух відпочиваючих за визначений період.

Отже, при перевірці обґрунтованості витрат на харчування необхідно: за даними служби розміщення (адміністратора) перевірити кількість відпочиваючих; проаналізувати неточності в чисельності зарахованих на харчування; вивчити причини превитрачання продуктів харчування на один

ліжко-день. Внутрішньому контролеру доцільно брати участь в оперативних перевірках повноти закладання продуктів для приготування страв. Це підвищить його контрольні функції. Крім того, слід звертати увагу на види продуктів, використовуваних для приготування страв, та вивчати причини їх заміни на рівноцінні. При цьому встановлюються доцільність такої заміни, відповідність її збірнику рецептур і вплив на величину витрат на харчування.

4. Перевірка обґрунтованості витрат на санаторне лікування. Може відбуватися за такими напрямками: перевірка застосування типових форм документів на лікувальні процедури й правильності бухгалтерських записів; наявність калькуляцій на процедури, обґрунтованих норм витрачання медичних препаратів і списання лікувальних засобів на одну процедуру, а також обліку недоотриманих відпочиваючими процедур. На жаль, у санаторно-курортних організаціях відсутній належний контроль за застосуванням норм і нормативів витрачання медикаментів та облікування недоотриманих процедур. Тому внутрішній контроль покликаний забезпечити обґрунтованість витрат на лікування відпочиваючих.

Таким чином, проведені дослідження показують, що визначення цілей функціонування такої складної системи, як рекреаційна галузь, і розроблення ефективних способів їх досягнення можливі методами системного аналізу, першочерговою і найважливішою стадією якого є діагностика рекреаційної системи [5]. У результаті окреслюються проблеми, що потребують вирішення у взаємозв'язках з внутрішніми і зовнішніми факторами функціонування рекреаційної галузі. При цьому виділяється три групи проблем: 1) сучасний стан і особливості функціонування рекреаційних ресурсів; 2) стан і методи управління рекреаційними процесами; 3) обґрунтування переліку засобів і методів оптимальної організації галузі на основі кількісних оцінок їх впливу на кінцевий результат (виконання плану обслуговування хворих). При цьому зовнішнє середовище визначає рівень антропогенної дії на неї, вплив зовнішнього середовища на умови підтримки здоров'я та життя людини, розвиток виробництва і сфери обслуговування.

Отже, зміни, що відбуваються в рекреаційній сфері, хоч і мають деякі позитивні тенденції, але поки що є стабільними для всіх суб'єктів управління. Встановлено, що їх темпи не відповідають сучасним вимогам (відповідно до європейського стандарту) й не здатні забезпечити швидкий і ефективний поступ галузі та її вихід на сталий прибутковий рівень. Процеси трансформації рекреаційного господарства носять фрагментарний характер, потребують забезпечення комплексності (системності) розвитку лікувально-оздоровчих закладів, підвищення рівня їх фінансової стабільності. Для поліпшення функціонування рекреаційної галузі в регіоні слід провести експертну оцінку фінансово-економічного стану нерентабельних закладів та обґрунтувати пропозиції щодо доцільності і форм санації по кожному з непрацюючих та збиткових рекреаційних підприємств, розробити й впровадити ефективний менеджмент рекреаційної галузі [2].

Встановлено, що однією з причин виникнення кризової ситуації на більшості рекреаційних підприємств є низький рівень організації внутрішнього та зовнішнього контролю. Саме некваліфіковані і помилкові дії вищого керівництва довели багато господарюючих суб'єктів до межі банкрутства. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неефективних управлінських рішень, є відсутність на підприємствах системи контролю, що здійснюють фахівці з бухгалтерського обліку чи аудиту. Фахівці в галузі санації схиляються до того, що нормальне функціонування підприємства, його фінансове оздоровлення неможливе без впровадження внутрішнього контролю та інформаційного забезпечення керівництва.

Ефективність внутрішнього контролю важливо оцінювати не за кількістю перевірок, довідок, записів, рішень, а по тому, наскільки його пропозиції сприяли зміцненню стабільності санаторно-курортної організації.

Таким чином, завдання внутрішнього контролю відповідають вимогам сьогодення, тому й підвищується роль внутрішнього контролю в санаторно-курортних організаціях.

1. Гончарук Я. А., Рудницький В. С. Аудит: Навч. посіб., Львів, 2001. 2. Гулич О. Фінансово-економічні результати функціонування суб'єктів рекреаційного господарства та проблеми реформування галузі // Регіональна економіка. 2003. №1. С. 233 — 238. 3. Загородній А. Г. та ін. Аудит: теорія і практика: Навч. посіб., Львів, 2003. 4. Завадський Й. С. Менеджмент. Т. 1. К., 1997. 5. Іванюта С. М. Антикризові заходи на підприємствах АПК. Полтава, 2003. 6. Кадієвський В. А., Мазур Ф. Ф. Аудит як середовище прийняття оптимальних управлінських рішень. 10 років Національному центру обліку та аудиту України: Зб. тез і доп. наук.-практ. конф. з аудиту. К., С. 86 — 90. 7. Усач Б. Ф., Дячишин Я. В., Шмикова Л. М. Аудит і судово-бухгалтерська експертиза. Львів, 1998. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затв. Міністерством фінансів України 29.11.99. р. // Баланс. 2000. № 4.

УДК 336.2:334.012.64

Н. П. Банера

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Охарактеризовано зміст систем оподаткування, обґрунтовано доцільність застосування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Characterizes the substance of the system of taxation, motivates the expedience of applying the simplifying system of taxation subjects of small enterprise.

Питання оподаткування суб'єктів малого підприємництва сьогодні є надзвичайно актуальним. Це пояснюється тим, що малі підприємства — досить поширена й ефективна форма господарювання. Вони мають багато таких рис, які не можуть бути притаманні великим підприємствам. Саме мале